

”להורות ליודעי בינה ערך לבנה”

על קידוש החודש בפיוטי ר' אלעזר הקליר לפרשת החודש

שמחה ולנו

מבוא

אחרי ט"ו בשבט ממתנינות לנו שבתות "ארבעת הפרשיות", שהאחרונה שבהן היא פרשת החודש. חדש ניסן - נשוא הפרשה - איננו רק "ראשון לחדשי השנה" (שמות יב) אלא גם זה שבו נצטוינו, בזמן יציאת מצרים, על קידוש כל חודש מחדשי השנה. "כזה ראה וקדש" הוא מטבע לשון המוכר לכל אחד ואחד ואף פירושו ידוע: "הִרְאָהוּ באצבע" את מראה הירח הדקיק של תחילת החודש, לאמור: כשמגיע הירח אחרי הַנְּלָדוֹ ("המולד") לשיעור כזה שנראה לעיני אדם - זה הזמן לקידוש החודש. סדר קידוש החודש והדרישות לכך גם כן בוודאי מוכרים: חייבים לבוא לפחות שני עדים שראו את הירח הדקיק, החדש, ולהעיד בפני בית הדין. זה חוקר אותם בדקדוק רב ואם נתקבלה עדותם קם בית הדין ומקדש את החודש. זהו "קידוש החודש על פי הראיה" שנהג בזמן שהסנהדרין פעלה בישראל.

מידע אסטרונומי - חישובים ותצפית - וכמה וכמה הלכות, קשורים במכלול זה של ראיית הלבנה וקידוש החודש. חלק ממנו - ומפליא עד כמה רבים פרטיו - נמצא בפיוט לפרשת החודש "אבי כל חוזה" לרבי אלעזר הקליר. מטרתנו במאמר זה - להסביר את תוכנו של הפיוט, לא את מבנהו השירי, משקלים וכדו', אולם מכיון שהוא מכיל פיסקאות כגון:

זוהר לשעות שש. תָּאָרוּ לְהִתְאַשֵּׁשׁ. פְּחוֹת מִשֵּׁשׁ. כָּל עֵין יַעֲשֶׂשׁ

שאינן מובנות מאליהן למי שחסר את הידיעות הנחוצות לכך, נשתדל, בטרם נכנס לפיוט המרובע (ארבע פיסקאות בכל בית), להביא את הרקע האסטרונומי-הלכתי, ההכרחי להבנת הנושא המורכב.

רקע אסטרונומי

המושג "מולד" שהוזכר לעיל, והנקרא במקורותינו גם "מולד אמיתי", הוא מושג-מפתח בתהליך כולו. אין הוא אותו מולד המוכרז בברכת החודש בבתי הכנסיות שלנו. זה, המוכרז, הוא **תוצאה** מהאמיתי, המתקבלת בדרך של חישוב, שלא ניכנס כאן לפרטיו. נסביר תחילה מושג זה, "מולד אמיתי", והקשר שלו לראיית הלבנה.

כיפת השמים כולה, עם השמש והירח **כמקשה אחת**, מסתובבת סביבנו בהתמדה, סיבוב שלם ליממה (סיבת הדבר היא, כמובן, סיבוב כדור הארץ על צירו). לכן אנו רואים את השמש והירח חוצים בכל יום את השמים, ממזרח למערב, שוקעים במערב אל מתחת לאופק וחוזרים וזורחים למחרת במזרח. בתנועה זו, אין המרחקים בין גרמי השמים משתנים וכולם - שמש, ירח, ובליה גם הכוכבים - נעים, כאמור לעיל, כמקשה אחת.

אבל לשמש ולירח יש גם **תנועה עצמית**¹ על פני כפת השמים: הם זוחלים לאטם על פניה במגמה **הפוכה** לתנועתם היומית. קשה להבחין במשך היום בתנועה זו, שכן גם הירח, המהיר יחסית, מתקדם מעט מאד במשך היום. תנועת השמש, המתקדמת מזרחה רק כמעלה אחת ליום, בוודאי שאינה מורגשת. אבל יש דרך להבחין בכך ואף להעריך, במדויק למדי, את התקדמותם העצמית של השמש והירח על פני כיפת השמים: פשוט, יש להתבונן בירח **במועדים קבועים מדי יממה**. למשל, בכל יום בשעה 6 בערב. או: בעת שקיעת השמש (תמונה 1).² נבחין אז בבירור בהתקדמות הירח מזרחה מיום ליום, בעוד הכוכבים שבאיזור בו הוא נמצא, נשארים במקומם.

¹ לגבי הירח, מושג זה מדויק: הירח אכן מקיף ממש את הארץ. לגבי השמש אין המונח "תנועה עצמית" מוצדק כל כך, שכן הארץ מקיפה אותה, וכתוצאה מכך, מנקודת ההסתכלות שלנו, נמצאנו מוקפים. ואין כאן המקום להאריך.

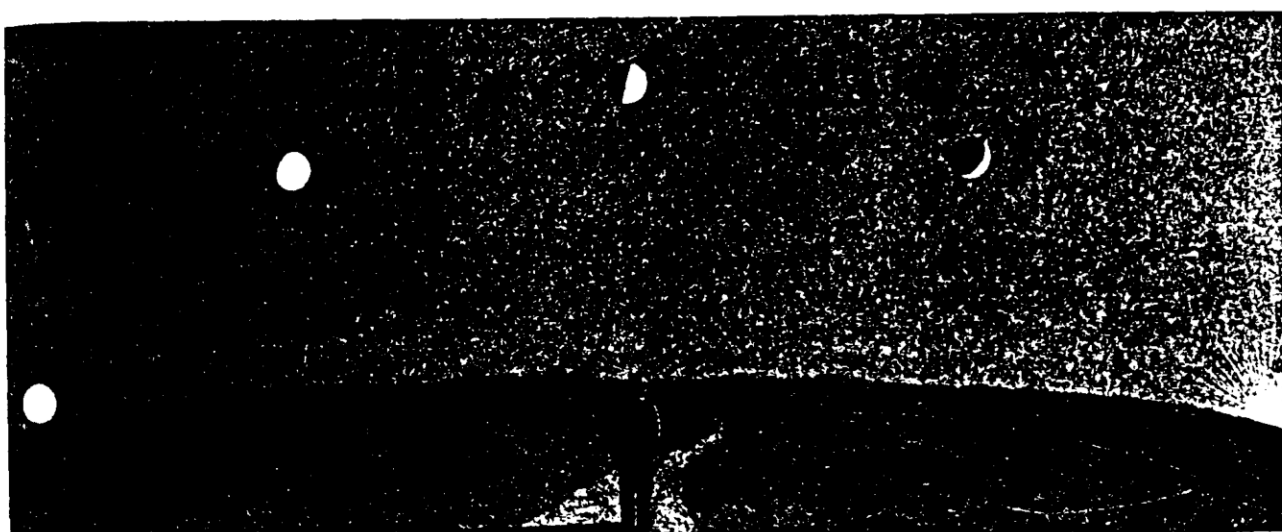
² הלקוחה מתוך איור למסכת ר"ה מהדורת הרב עדין שטיינולץ, תשמ"ג. באישור המכון הישראלי לפרסומים תלמודיים, ירושלים.

4

3

2

1

תמונה 1 : מהלך הירח במשך מחציתו הראשונה של החודש.

- בתמונה נראים ארבעה מצבים של השמש והירח, בארבעה מועדים שונים :
1. מצב זה, נצפה כ- 2-3 ימים מהתחלת החודש, עם שקיעת השמש. הירח נמצא כ-45 מעלות מעליה.
 2. כעבור 3-4 ימים - השמש עלתה מזרחה. הירח, התרומם כ- 45 מעלות מזרחה והתמלא יותר.
 3. כעבור עוד פרק זמן כזה - התקדמות נוספת של הירח מזרחה והוא התמלא עוד יותר.
 4. כעבור 3-4 ימים נוספים - הירח כבר במילואו ונמצא במזרח.

תמונה זו מתארת כמחצית הקפת הירח סביבנו, ממערב למזרח, במשך כשבועיים מתחילת החודש. במחצית האחרת של החודש נמצא הירח, בזמן שקיעת השמש, מתחת

לאופק, וכשהוא מופיע - תמיד אחרי שקיעת השמש, ובכל יום יותר ויותר מאוחר בלילה - נראה אותו הולך וחסר עד להעלמו מעינינו, עם התקרבו לשמש.

אבל, גם לשמש תנועה עצמית והיא מתקדמת גם כן מזרחה על פני כיפת השמים (אלא שאין הכוכבים נראים בנוכחותה, לכן איננו מבחינים בתנועתה), קצב התקדמותה קטן אמנם בהרבה מזה של הירח, אבל היא בכל זאת נעה מדי יום (כמעלה אחת) קדימה, מזרחה. הירח מדביק אפוא את השמש בכל הקפה מלאה שלו, דהיינו פעם בחודש, כל פעם במקום אחר, יותר קדימה על מסלולם המשותף (במידת ההתקדמות של השמש מאז "פגישתם" האחרונה). הוא מתקרב אליו אז ביותר, על פני כיפת השמים, ועובר אותו. הרגע שבו הקרבה ביניהם מרבית נקרא "מולד" או "מולד אמיתי" (להבדילו ממולד "ממוצע") של הירח.³ אחרי רגע זה מתחיל הירח במרוץ מחודש ואנו מכנים אותו אז "הירח החדש". כעת יש מקום למספר שאלות:

- היכן, על פני השמים, מתרחש המולד? ומתי, במשך היממה, זה קורה? התשובה היא: המולד עשוי להתרחש בכל מקום על פני השמים (בתוך רצועת מסלול הירח, כמובן), שהרי הירח מדביק את השמש מדי חודש, בכל פעם במקום חדש. מקום זה, במסלולם המשותף, הוא תמיד מזרחה המקום הקודם, כפי שאמרנו. גם שעת הארוע משתנה ממולד למולד, שכן בפרק הזמן שבין מולד למולד יש מספר לא שלם של ימים, לכן השארית מימים שלמים, שבפרק זמן זה, "תזיז" את המולד הבא והוא יארע בזמן מאוחר יותר ביממה מקודמו. המולד שאחריו יותר מאוחר, וכן הלאה. והשאלה החשובה ביותר:

- האם ניתן לצפות בארוע זה - במולד האמיתי? דהיינו ב"מפגש", או בהתקרבות המקסימלית של הירח לשמש? התשובה שלילית: כבר ראינו כי המולד יכול להתרחש בכל מקום על פני השמים. לכן:

- אם הוא מתרחש מתחת לאופק בחצי הכיפה הנסתרת מאתנו, ברור שלא נראהו (ואם נמתין אז עד שכיפת השמים תסתובב, הרי בהגלות המאורות לעינינו, הם כבר לא יהיו צמודים, שכן בינתיים יתרחק הירח מהשמש). מאידך,

³ ברגע המולד אין הירח מכסה בהכרח את השמש, הוא יכול לעבור מעליה או מתחתיה, וכך זה כמעט בכל המולדות. נדירים המולדות שבהם מסתיר הירח ממש מעינינו את השמש, אפילו חלקית. כיסוי מלא של השמש נדיר מאד מאד בארץ ישראל, ומתרחש פעם בעשרות ואפילו במאות שנים. כיסוי השמש ע"י הירח בעת המולד נקרא ליקוי חמה. בהתאם למידת הכיסוי, נוסף לו התואר מלא או חלקי.

- אם יתרחש המולד בכיפת השמים **שמעלינו**, גם אז אין אפשרות לראותו: סביב השמש ישנה במשך היום **הילה זוהרת**, מסנוורת, ומונעת מאתנו להתבונן בה. הילה זו די גדולה ולא נוכל להבחין בשום אופן בירח מרגע היכנסו לתחומה, עד ליציאתו ממנה (ז.א. עד להתרחקותו במידה מספקת מהשמש). יוצא מכלל זה מולד המלווה בליקוי חמה (ראה הערת שוליים מס' 3) שאז ניתן לכל אחד לצפות במולד.

שלא תהיה טעות: גם **בימינו** לא ניתן לראות את המולד, מפגש השמש והירח (מולד שאינו מלווה בליקוי חמה, כמובן). אף בעזרת טלסקופים משוכללים לא ניתן לעשות זאת, גם כשהשמש והירח מרוחקים עדיין למדי זה מזה. לעומת זאת יודעים אנו, וגם בימי קדם ידעו, **לחשב** את רגע המולד בדיוק רב - בני יששכר בתקופת המקרא, חז"ל בתקופת המשנה והתלמוד וכו'.

ראיית הירח

לו יכולנו לראות את המולד ואת הירח החדש מיד עם הוולדו היה מצבנו טוב, שכן רגע זה - מבחינת המציאות הקוסמית - מגדיר במדויק את סוף החודש הקודם ופותח את החדש. אך כפי שראינו, זה אינו כך. גם החישוב והידיעה המדויקת של הרגע בו חל המולד (מבלי לראותו!) אינם עוזרים לנו, שכן התנאי לקידוש החודש הוא "כזה **ראה** וקדש", יש **לראות**, לפחות בשני עדים, את הירח החדש, ואפילו אם הוא דק כחוט השערה, יקבלו הסנהדרין את עדותם.

השאלה המתבקשת לאור זה היא: מהו הזמן המינימלי אחרי המולד שבו ניראה הירח החדש לראשונה?

על שאלה זו קשה לתת תשובה מדוקדקת, גם בימינו עם כל אמצעי המדע החדש. ניתן רק לנסות לענות על שאלה פחות חדה: האם יש איזשהו גבול תחתון או עליון לאפשרות ראיית הירח? כלומר, האם נוכל לנקוב בפרק זמן **קטן למדי** שבו **בשום אופן** לא יראה הירח ובפרק זמן **די גדול** שאחריו **בוודאי** שיראה?

הרבה קולמוסים נשתברו על מתן תשובה **כוללת** לשאלה זו - קביעת גבולות הראיה, או כפי שהרמב"ם קורא להם: "קיצו הראיה" (הלי קדוש החודש פרק י"ז הלי ט"ז). מקוצר היריעה לא ניכנס כאן לפיתוח נושא זה ואפילו לא לסיכום בלבד, של השיטות השונות. לעניננו חשובה רק אימרת הגמרא במסכת ר"ה כ' ע"ב: "וזה שאמר אבא אבא

דרב שמלאי: מחשבין את תולדתו - נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה, לא נולד קודם חצות בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה. למאי נפקא מינה? אמר רב אשי לאכחושי סהדי". נחזור לרגע לסעיף הקודם במאמר זה: אמרנו שאם יתרחש המולד בכיפת השמים שמעלינו, לא נוכל לראות את הירח בגלל הילת השמש, המסנוורת, שהוא נמצא בתוכה. אכן, אין אפשרות לראיית הירח, כשהוא בתוך ההילה, אף כשהוא עבר כבר את השמש ומתרחק ממנה, שכן קצב ההתרחקות קטן יחסית וההילה גדולה, אבל נזכור גם שבמשך השעות שלאחר המולד **נעים השמש, עם הילתה ועם הירח, מערבה**, לשקוע, כאשר השמש בראש (שכן הירח עבר אותה והוא מזרחה ממנה) ומקדימה לשקוע. אבל בזמן שקיעת השמש ואחריה הרי נעלמת ההילה המסנוורת, ואם כי נשארים אורות דמדומים וורודים, הם אינם מפריעים להסתכל אז בשמש (ורבים מאתנו אף נהנים להתבונן בשקיעת השמש!). מאידך, הירח, שכבר הספיק להתרחק מהשמש **טרם** שקע. יש אפוא תקוה, שבלי ההילה המסנוורת, ניתן יהיה לראותו. לזה מתכוונת הגמרא (לפי דעת רוב המפרשים), שאכן ניתן אז לראותו **בתנאי שהמולד היה לפני חצות אותו יום**. רש"י בד"ה נולד אחר חצות: "... שאין הלבנה מתכסה מבני ארץ ישראל שהם במערב אלא ששעות אחר חדושה, מתוך קוטנה, שהלבנה לעולם בשש שעות... ונראית להם" ובד"ה נולד אחר חצות אומר רש"י: "בידוע שלא יראה היום שהיא קטנה כל ששעות ונעלמת מעין כל". כלומר ששעות הם פרק הזמן המזערי אחרי המולד, שבו לא ניתן בשום אופן לראות את הירח החדש. גם על שש השעות האלה נכתב הרבה, שכן פירוש זה אינו מסתדר עם מה שידוע לנו היום על אפשרות-הראיה של צופה בימינו, שהיא רק כ-18 שעות אחרי המולד. אבל בעיה זו אינה ענין לכאן והיא סוגיה נפרדת לעצמה.

חקירת העדים

ממה שנאמר עד כאן עולה עוד שאלה הכרחית: לשם מה נחוץ כל המידע על תנועת הירח, זמן ראיית הירח החדש לראשונה, קיצי הראיה וכו'? הלא קידוש החודש נקבע ע"י "כזה ראה וקדש", נמתין איפוא לעדים שיבואו, נקבל עדותם וביה"ד יקדש את החודש. לשם מה כל החישובים והמידע הנ"ל? התשובה נעוצה בדברי הגמרא לעיל: "לאכחושי סהדי" - על הבאים להעיד אין כמעט מגבלות - פרט כמובן לכשרותם הבסיסית לעדות (לא משחקים בקוביא, לא מלוי בריבית וכו', ר"ה פרק א' משנה ח'). ואכן, "בראשונה היו מקבלים עדות החודש מכל אדם" (שם, פרק ב' משנה א'), הרי אין כאן, בבית הדין, משפט במובן הפלילי, תובע ונתבע וכו' שמקשים על העדים. מה מונע אפוא ממישהו לבוא ולהעיד: "ראיתי את הלבנה", מבלי שיצא מהבית, או שראה

משהו שנראה כירח חדש והוא רק איזה ענן קטן וכו' (נזכר בכל הקשקושים על חייזרים ועב"מים בעת האחרונה). רק ידע ובקיאות של בית הדין בנושאי קדה"ח, אפשרויות ראיית הירח ואסטרונומיה, נותן לו את היכולת לחקור עדי ראיית הלבנה ולקבוע אם הם דוברי אמת או משקרים - "לאכחושי סהדי", במקרה שאין דבריהם מתלכדים עם המידע שבידי ביה"ד.

חקירת העדים היתה קשה ומדוקדקת. ר"ה פרק ב' משנה ו': "כיצד בודקין את העדים: ...אמור, כיצד ראית את הלבנה, לפני החמה או לאחר החמה? לצפונה או לדרומה? כמה היה גבוה ולאין היה נוטה? וכמה היה רחב? וכו', ראה שם. וכן "דמות צורות לבנות היו לו לרבן גמליאל בטבלא ובכותל שבעלייתו שבהן מראה את ההדיוטות ואומר: הכזה ראית או כזה" (שם, משנה ח'). ואוי להם אם נתפסו בשקר ובכוונה להכשיל, כמו קלקול הבייתוסים (ר"ה כ"ב ע"ב): "והשוכר ימתח על העמוד". הזוג הראשון נחקר בקפדנות וביסודיות. כל יתר הזוגות נחקרו בצורה שטחית "שואלין אותם ראשי דברים", רק כדי שלא לביישם.

קידוש החודש

ראינו כי מספיקה עדות אחת של זוג אחד, שהתקבלה, כדי לקדש את החודש, כפי שמפורש במשנה שם. אחרי קבלת העדות קם בית הדין ומקדש את החודש: "ראש בית דין אומר: 'מקודש' וכל העם עונים אחריו: 'מקודש, מקודש'. בין שנראה בזמנו ובין שלא נראה בזמנו מקדשין אותו". קידוש החודש היה מעמד גדול ומכובד כשלעצמו ובין הדין "מתעטפים בטלית מצויצת" וכו' (פסיקתא סי' רי"ב). נתבונן כעת בפיוט "אבי כל חוזה" לאור הנאמר עד כאן:

הפיוט "אבי כל חוזה" לרבי אלעזר הקליר

פיוט זה נאמר כקרובה, בשחרית לשבת פרשת החודש. המחבר חתם את שמו "אלעזר ביריבי קליר" בראשי הבתים המרובעים:

אָבִי כָּל חוֹזֵה . חֵל בּוֹ בְּמַחֲזֵה . כִּנְאָמֵר לוֹ חוֹזֵה .
 תְּבַנִּית הַחוֹדֵשׁ הַזֶּה : לְהַבִּין קֶצֶב מוֹלְדָתוֹ . מִתְחַלְתּוֹ .
 וְאַרְךְ מְלֹאָתוֹ * עַד תִּכְלִיתוֹ : עֲמַתּוֹ לְהִרְאֵהוּ . וְלֹא הַפִּיר
 מִרְאֵהוּ * עַד בְּאַצְבַּע הִרְאֵהוּ . אִזּוּ בֶן וִירְאֵהוּ : זוֹדֵר לְשַׁעוֹת
 שֵׁשׁ . תִּאָּרוּ לְהִתְאַשֵּׁשׁ . פְּחוֹת מִשֵּׁשׁ . כִּד עֵין יַעֲשֵׂשׁ :
 רוֹאִיו דְּבִקֵּר . עֲדִיו לְחַקֵּר . מֵאַמְרֵיו לִיקֵר . מִמִּירֵיו לְעַקֵּר :
 בְּמַדְד לוֹ שִׁיעַר . עֲבִיו אִיךְ לְשַׁעַר . עַד שְׁטִיפַת שַׁעַר .
 יִקְבְּלוּ יוֹשְׁבֵי שַׁעַר : יִדְעוּ תְּכוּנָה . לְחוֹזֵת לְאוֹם גְּבוּנָה .
 לְהוֹרוֹת לְיוֹדְעֵי בִינָה . עֲרֹךְ דְּבִנָּה : רַגְלִים לְיוֹשֵׁב . זְמַנִּים
 לְחֹשֵׁב . בְּעִבּוֹר אִיךְ לְיוֹשֵׁב . וְסוֹד מַה לְהַקְשֵׁב : בְּפָנָיו
 צָגוּ אֵלָיו קוֹדֵשׁ * לְהַעִיד עֲדוֹת חוֹדֵשׁ . וְאֵל נְתַעֲמַף
 בְּקוֹדֵשׁ . כְּמִקְדִּישֵׁי חוֹדֵשׁ : יֵה בְּדַקָּם לְעֵינוֹ . וְעֲדוֹתָם
 דְּקִרְק בְּמַחְנוֹ . וְהַבֵּל צֹחוֹ בְּמַעוֹנוֹ . מְקוֹדֵשׁ הַחוֹדֵשׁ
 בְּזַמְנוֹ : קֶץ מוֹלְדָתוֹ חֵל לְהַקְצוֹת . בְּיוֹם רְבִיעֵי בְּחֻצוֹת .
 וְעַד שְׁלֹשִׁים מְרוֹצוֹת . לֹא נִפְרַ בְּחוֹצוֹת : לֹאֵה צִיר
 וּפְחָד . וְתָר - מַעַת לְעַת סְפוֹר אַחַד . וְצוֹר פֶּן לוֹ וַיִּתֵּר .
 מִעֲרָב וְעַד עֲרָב מְנוֹת אַחַד : יִגְדוֹת תְּרַם וְסִהַר בּוֹ בְּיוֹם
 הַשְּׁבוּן מְצוֹ . וּבְתַחֲלֵת בְּרִיתָם בְּחֵלוֹן אַחַד גְּמְצָאוֹ :
 חֵן רַעִים בְּנִיתָן לְמוֹ מְסוֹרַת אֲמָצוֹ . לְחֹשֵׁב לְעַבֵּר וּדְקִרְשׁ
 סְפוֹרוֹת כְּמַצָּאוֹ :

אבי כל חוזה חל בו במחזה - משה רבינו, אבי הנביאים, חרד ופתד כשהקב"ה ציווהו

לקדש חדשים (פירוש אחר : חל - התפלל).

להבין קצב מולדתו מתחילתו וכו' - להבין את ענין המולד, התמלאות הלבנה מרגע חידושה ואחרי זה חיסורה עד סוף החודש ומשה רבינו התקשה בענין הזה ואז עמתו הקב"ה - חבר אליו, כידיד, להסביר לו את הדברים - להראוהו, ובכל זאת - ולא הכיר מראהו - התקשה בדברים ורק כאשר עד באצבע הראהו, "כזה ראה וקדש" אז בן וראהו.

זהר לשעות שש, תארו להתאשש, פחות משש כל עין יעשש - כפי שהוסבר במבוא - אם "גיל" הירח החדש בשעת השקיעה הוא שש שעות ויותר, ניתן לראותו באותו יום - תארו להתאושש, יתחזק תארו והוא יתאושש ויראה לבני ארץ ישראל, כך שהעדים שמעידים שראוהו יש להם על מה להתבסס והם נאמנים על בית הדין. מאידך, אם גילו פחות משש שעות בסוף היום, לא תהיה אפשרות לראותו והוא יעשש עיני המסתכל, מלשון עששת, "עששה מכעס עיני" (תהלים ו' ח') שפירושה רקבון וכליון (עש, שמכרסם בגדים או ספרים) - כלומר יחליש, יכהה, כל עין שתנסה לראות את הירח "הצעיר מדי".

רואיו לבקר עזיו לחקר - למה נחוץ המידע הזה של "זוהר לשעות שש"? - כמו שאמרנו: לבדיקת מהימנות העדים - "לאכחושי סהדי" כמו שאומרת הגמרא באותו מקום - העדים שיצאו לראות את החודש, את הירח החדש, לא ידעו מתי בדיוק היה המולד ואם עברו שש שעות מאז התרחש, או לא. הם באו והעידו בתום לב ואז היתה הבדיקה הראשונה נעשית בהתאם ל-"נולד אחר חצות" ואחרי זה באו השאלות כגון אלה שבמסכת ר"ה: "...כיצד ראית את הלבנה, לפני החמה או לאחר החמה? לצפונה או לדרומה? כמה היה גבוה..." (ר"ה פרק ב' משנה ו') או בשיטת רבן גמליאל: "הכזה ראית או כזה?" לפי דוגמאות וציורים בטבלה (שם, משנה ח').

מאמיריו ליקר, ממיריו לעקר - שבח וכבוד לעדים הנאמנים, עונשים לרמאים.

במדד לו שיער, עביו איך לשער - למדו איך להעריך עובי הלבנה בזמן נתון על מנת לחקור: "כמה היה רחב" (שם, ו').

עד שטיפת שער יקבלו יושבי שער - כלל חשוב, שהעובי לא צריך שיעור מסוים אלא אפילו אם הירח דק כחוט השערה ("שטיפת", שם נרדף לשערה⁴) ובלבד שיהיה נראה לעין, **"יקבלו יושבי שער** - הסנהדרין - את עדות העדים.

ידעו בינה לחוות לאום נכונה להורות ליודעי בינה ערך לבנה - הדריך אותו כיצד ללמד לעם ישראל, יודעי בינה ("ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים" - דברי הימים א' י"ב, ל"ג) את סדר הלבנה ועל פי זה איך:

רגלים לישב, זמנים לחשב, בעיבור איך לישב וסוד מה להקשב - אחרי שנושא מחזור הלבנה, המולד וראיית הירח החדש התבררו לו, לימד אותו איך לקבוע רגלים, חישובי זמנים וכוי על פיהם, סדר עיבור השנים ואף את **סוד** העיבור שהוא מסובך מאד, שכן הרבה גורמים מובאים שם בחשבון (אביב, תקופה, פירות האילן, גדיים וטלאים, עולי רגל וכוי) ויש מקום לחשש אולי ההחלטה לעבר (או לא לעבר!) אינה נכונה, לכן (שמות רבה ט"ו, כ') "כשהיו רבותינו נכנסים לעבר את השנה, נכנסים י' זקנים... באותה שעה יצא אור מביהמ"ד ובא לפניהם והיו יודעים שנתרצה להם ה', שנאמר (תהילים קי"ב) זרח בחושר אור לישרים". פירוש אחר: לימד אותו **סוד העיבור ובעיותיו** וגם סדר העיבור והרכב ביה"ד ("איך לישב", לפי הגמרא בסנהדרין י', ע"ב).

בפניו צגו אילי קודש להעיד עדות חדש וא-ל נתעטף בקודש... מקודש החדש בזמנו - מבוסס על המדרש בפסיקתא רבתי: "נתעטף הקב"ה בטלית מצויצת והעמיד למשה מכאן ולאחרון מכאן... כך יהיו בני מעברין את השנה למטה, ע"י זקן וע"י עדים וע"י טלית מצויצת". כלומר הציג לו הקב"ה ממש הצגה של תהליך **קבלת העדות וקידוש החדש**. (כשם שאת **מטרת** העדות, מה שעל העדים לראות, "הראהו באצבע" על הירח - "כזה ראה וקדש").

ביום רביעי בחצות ועד שלושים מרוצות לא ניכר בחוצות - מולד ניסן של יציאת מצרים (נזכור שהפיוט הוא לפרשת החודש!) היה ביום רביעי **בחצות** היום וכבר ראינו שזהו פרק זמן קטן מדי מכדי לראות את הירח החדש באותו יום ברדת הלילה, לכן יש לחכות עוד 24 שעות כדי לראותו בתחילת הלילה הבא (לפני כן אי אפשר: לא בלילה הראשון ואף לא ביום שאחריו!) מכאן שרק אחרי $24+6=30$ שעות ניכר הירח החדש.

⁴ ראה פירוש רש"י לפסוק: "מי פלג לשטף תעלה" (איוב לח, כח).

לאה ציר ופחד ותר מעת לעת ספור אחד וצור פץ לו ויחד, מערב ועד ערב מנות אחד
 - משה רבינו הציר - שליחם של ישראל - פחד וחשש לקבוע ראש חודש לשעות, מעת לעת, היינו ממולד למולד - כי פרק זמן זה מגדיר חודש והואיל והמולד עשוי לחול באמצע היום, אולי יתחיל החודש באמצע היום? אמר לו הקב"ה (צור) שהחודש נמנה **בימים שלמים** "ימים אתה מחשב לחדשים ואי אתה מחשב שעות לחדשים" (מגילה ה' ע"א), לכן "מערב עד ערב" יחשב ליום אחד, ליום הראשון של החודש, ולא מעת לעת ומשה שמח על זה (ויחד, מלשון חדוה, "ויחד יתרו" - שמות יח, ט)

ילדות חרס וסהר בו ביום חשבון מצו ובתחילת ברייתם בחלון אחד נמצאו -
 בפסיקתא דרב כהנא (פרי' החודש, כ"א) "רבי שמואל בר נחמן אמר שנה שיצאו בני ישראל ממצרים היו חדשי השנה (הנמנים לפי הירח, סהר) וחודשי התקופה [הנמנים לפי השמש, חרס (שופטים י"ד י"ח): "בטרם יבוא החרסה". רש"י: לפני שקיעת החמה]] שוים". כלומר **תקופת החמה**, המגדירה במדויק את שנת (ולכן את חדשי) החמה **ומולד הלבנה**, המגדיר את חודש הלבנה, חלו בזמן יציאת מצרים בזמן שווה, ברגע אחד - דבר נדיר מאד.

רעים כנתן למו מסורת אמצו לחשב לעבר ולקדש ספורות כמצאו - רעים, עם
 ישראל ("למען אחי ורעי"), כשמשה נתן להם את סוד העיבור וקידוש החודש, נתאמצו לחשב שנים ולקדש חדשים לפי המספר והחשבון. או: אמצו, חזקו אותו בסימנים שסייעו לחשב, לעבר שנים ולקדש חדשים.